

DE ST.PIETERSKAPEL IN DE ST.AMANDSSTRAAT TE GENT

Voorgeschiedenis

De St.Quintinuskapel zou rond 1300 gesticht zijn door de abt van de Benedictijerabdij van St.Pieters, abt Arnoldus van Zwijnaarde. Daarbij was een kluis gevestigd. In de 15° eeuw werd deze door vrouwen betrokken (1).

In het "Verkoopregister van geestelijke goederen, 1580" dat berust in het Stadarchief te Gent lezen we dat de St.Quintenskapel samen met de abdijsgoederen werd geconfisceerd.

De bidruimte werd niet meer als kapel gebruikt maar was als opslag-

plaats verhuurd (2).

Werd de kapel na de verkoop afgebroken of niet is niet geweten.

De ongeschoeide Karmelieten kwamen in 1641 naar Gent. Eerder in 1633 hadden ze toelating tot een stichting gevraagd aan het Gentse schepencollege. (3) In afwachting van hun definitieve vestiging in de stad openen ze de vervallen kapel in het St. Pietersdorp. Zij bedienen de St. Quintenskapel tot 1648 en verhuizen naar de Oude Houtlei, waar ze de kapel van de Bonifanten bedienen.

Twee grafische bronnen lichten ons in over het oorspronkelijk uitzicht van de St. Quintenskapel. Het Panoramisch gezicht op Gent 1534 toont een eenbeukige kapel met dakruiten.

Het perspektiefzicht van het St. Pietersdorp in de Flandria Illustrata van Sanderus, 1641, is duidelijker.

De eenbeukige kapel met veelzijdig koor aan de straatzijde is er afgebeeld binnen een ommuurd terrein.

Of de kapel werd afgebroken in 1769 bij het afvoeren van de heuvel zoals Henricus (3) dat beweert wordt in twijfel getrokken.

Wanneer de heropbouw wordt aangevat was van de oude kapel waarschijnlijk geen monumentaal spoor meer aanwezig.

Bouwgeschiedenis van de neogotische kapel

Baron Jozef de Hemptinne vraagt op 27 augustus 1856 aan het Gentse schepencollege een bouwtoelating. Op een perceel grond in de St. Pietersvrouwenstraat, 82-84 wil hij een nieuwe kapel bouwen. Als hem dit wordt toegestaan geeft hij aan zijn architect Baron Jean Baptiste Bethune de definitieve opdracht om de plannen voor de nieuwbouw af te werken.

Reeds in 1855 had de architect een eerste ontwerp gemaakt. Het betrof een eenbeukige rechthoekige bidruimte, vier traveeën lang met een driezijdig koor op de rooilijn en een torentje op de westgevel. Het plan dat door de Hemptinne bij de bouwaanvraag wordt gevoegd sluit nagenoeg volkomen aan bij de bestaande toestand. De bouwheer wil dus een rechthoekige eenbeukige bidruimte bouwen met de ingang in de westgevel. De koormuur is dus gelegen aan de straatzijde, op de rooilijn. Bij de opbouw ziet men echter af van het klokkenmuurtje op de oostgevel. De voorziene sacristij aan de rechterflank van de kapel wordt eveneens niet geconstrueerd.

Architectonische beschrijving

De rechthoekige bakstenen kapel is gevat binnen twee topgevels met natuursteenafdekking. In opstand wordt het doorbrekingsschema van

de oostgevel gevormd door drie lancetvormige spitsboogvensters, als een drielicht gegroepeerd. Een sferische driehoekige doorbreking is midden erboven aangebracht. De rechthoekige doorgang op de begane grond is doorgestoken na de opheffing van de kapelfunctie rond 1930. De zijgevels zijn vier traveeën breed. Elke travee bevat gekoppelde spitsboogvensters. De binnenruimte wordt overspannen door een houten spitstongewelf. De verticale houten makelaar rust op een horizontale trek balk, die op zijn beurt opgevangen wordt door balksleutels, korbelen en kraagstenen. De houten beschieting van het tongewelf is beschilderd met festoenen, bloem- en plantmotieven. Waar de houten graten in het gewelf elkaar kruisen zijn kruisvormige houten gewelfschotels aangebracht. Deze vierlobbige gewelfschotels zijn versierd met het IHS-monogram. (Iesus Hominie Salvator = Jezus Redder van het Mensdom). De binnenmuren zijn van een rijke polychromie voorzien. Het onderscheid tussen het koorgeeelte en de benedenskapel wordt hierdoor duidelijk.

In het koor wordt een plint gevormd met gordijnmotieven op een blauwe achtergrond met bloemmotieven. De bovenmuur is gesierd met leliesymbolen en mariamonogrammen. Beide motieven vormen elkaars complement. Tussen de plint en de bovenmuur zorgt een fries gestyleerde ranken en festoenen voor een afscheiding. Een tekstband is erboven aangebracht. Een spitsboogvormige nis in de noordwand van het koor vertoont een merkwaardige polychrome beschildering. Het kapiteel en het basement van het bollijstprofiel zijn verguld. Het bollijstprofiel is van kepersversiering voorzien.

Van een gelijkaardig bollijstprofiel met dito polychromie zijn de lancetvensters in de langsmuren bedacht. De dagkanten van deze doorbrekingen worden geaccentueerd met vierpassen. De plinten van de benedenskapel zijn versierd met een zwart gordijnmotief op een blauwe achtergrond.

De tegelvloer van het koor is samengesteld uit concentrische bladmotieven die vier tegels omvatten. Deze koorvloer is na de opheffing van de kapelfunctie doorbroken met een hellend vlak om het kapelniveau te verbinden met het lagergelegen straatpeil.

Over de meubilering van deze bidplaats ben ik schaars ingelicht. Rond 1859 levert de beeldhouwer M. Abeloos een stenen altaar volgens een ontwerp van architect Bethune. Dit altaar is verdwenen.

De gebruikers van kapel en school

Ik denk dat het nuttig is iets mee te delen over de gebruikers van de besproken kapel en van de school die er kort nadien door toedoen

van Alfred Piers de Raveschoot wordt aan toegevoegd. (4)

Op 1 oktober 1846 sticht Baron Jozef de Hemptinne samen met Désiré Casier-le Grand en de Gentse bisschop Mgr. Delebecque het St. Vincentiusgenootschap. Op verzoek van voornoemd genootschap was kanunnik Van de Waele de promotor van de oprichting van de St.-Pietersschool op de Sint-Kwintensberg. Het onderwijs werd toevertrouwd aan de Broeders van de Christelijke Scholen.

Tot 1917 werd het avondgebed voor de jongens in de kapel gebeden. In 1927 verliest de kapel haar functie als bidruimte en ruilt deze respectievelijk in met auto- en meubelbergplaats. (5)

Besluit

Als besluit van deze beknopte beschrijving wil ik nog dit kleine bouwwerk als uiting van de 19° eeuwse kerkelijk kunst omschrijven. Als promotor fungeert een katholiek industrieel, de latere graaf Jozef de Hemptinne. Bij de opkomst van de katolieke bouwstijl bij uitstek in de 19° eeuw, de neogotiek, is de idealistische samenwerking onder de industrie-adel en de geestelijkheid van kapitaal belang geweest. Ik hoef hier slechts te verwijzen naar het aandeel van die adel in de opbouw van de talrijk neogotische parochiekerken, de herstoffering van de bestaande oudere gotische kerken en het bouwen van de private kapellen.

De gepassioneerde architect J.B. Bethune staat sterk onder de invloed van de nieuwe ideeën uit Engeland wanneer hij de constructieve gotiek als enige vorm van christelijke architectuur propageert. Door de nationale middeleeuwen als basis van zijn ontwerpen te nemen heeft Bethune de kunst in haar decoratieve en constructieve waarde doen herleven.

Nu de kapel een nieuwe functie is toegewezen hebben de beheerders van de V.Z.W. "d'Oude Kapel" de polychromie van deze ruimte geconserveerd en in haar decoratieve waarde hersteld.

Graag laat ik, als besluit, een belangrijk polychromeur van de neogotiek, Leon Bressers aan het woord: "De gesloten vlakken worden geëerbiedigd bij de decoratie. De illusie van werkelijkheid wordt niet nagestreefd doch het stilleren is beredeneerd en logisch..."

GUIDO BRAL

NOTEN

1. STEYAERT, Volledige beschrijving van Gent, 1857, blz. 326.
2. Verkoopregister van geestelijke goederen, 1580, S.A.G., reeks 94 bis nr. 14.
3. HENRICUS, A.S. Familia, Geschiedenis van het klooster der Discalzen te Gent, 1925.

4. Briefwisseling tussen E.H. Cam. Mets en Z.E.H. Kan. De Schepper (4.11.76)
 5. Korte historische nota over de Broeders van de Christelijke Scholen te Gent, opgesteld door Broeder van Yperen, Reinaartstraat.
-

BIBLIOGRAFIE

1. ELAUT, L. : Een epos. Het Gentse Akademisch Ziekenhuis. Het A.Z. is een stad in de stad : 557 geneesheren zijn er werkzaam; daarnaast zijn er ongeveer 2500 personeelsleden (verplegend, technisch en administratief personeel). De bouw begon in 1936; het A.Z. werd in gebruik genomen in 1959. Dokter L. Elaut vertelt ons de geschiedenis van het A.Z.; een geschiedenis die moest geschreven worden. (Nederlandse Boekhandel. Prijs : 155 fr.)
2. Van Tyghem Frieda : Het Stadhuis van Gent. (in Spiegel Historiaal, septembernummer 1977) Wie belanstelling heeft voor de geschiedenis van het stadhuis te Gent moet dit artikel, dat geschreven werd door een auteur, die jaren lang deze geschiedenis heeft bestudeerd, lezen.
3. Gontran van Severen : Het gebuurte- en dekenijleven te Gent. Vroeger en nu. Deze brochure werd geschreven naar aanleiding van de 75° verjaardag van het Koninklijk Verbond der Gebuurtedekenijen van de Stad Gent. De auteur beschrijft de geschiedenis van de "voisinage" van het middeleeuwse Gent tot de hedendaagse dekenijen. Zeker moeten we de heer C. van Severen feliciteren om deze zeer interessante studie. De brochure is kosteloos verkrijgbaar in de Kredietbank. Zoals altijd is ook deze brochure zeer keurig uitgegeven.
4. Lippens J : Carl De Cock (1879-1965) Leven en werk van deze Gentse ontwerper van talloze medailles. In "Tijdschrift voor Numismatiek 1977 nr. 4)
5. van Wesemael M. : Alfons van Werveke in "Nationaal Biografische woordenboek". Wel niemand dan onze zo gewaardeerde medewerker M. Van Wesemael kon beter de biografie van Alfons van Werveke schrijven. Belangrijk artikel om het werk van A. van Werveke te leren kennen.
6. Gontran van Severen : Gent vroeger en nu. Een en ander over de Brugse Poort. In "Toerisme in Oost-Vlaanderen" nr. 4 jaargang 1977. Heel wat delen van de stad Gent werden weinig of niet behandeld. Dit is ook het geval voor de Brugse Poort. Degelijk en zeer nuttig artikel.

7. Onlangs verscheen het eerste nummer van het viermaandelijks tijdschrift "Stadsarcheologie" uitgegeven door de Gentse Vereniging voor stadsarcheologie. Prijs 80 fr. (verkrijgbaar Lindenlei 15, bus 9 te Gent). Ook de vereniging S.O.S. Gent publiceert thans een drie-maandelijks informatieblad.

8. Onlangs promoveerde de heer Marc Reyneau tot licentiaat in de geschiedenis met een studie over het Van Crombrugghe Genootschap (zie De Gentenaar 31.10.1977)

9. Lippens Jan : Hedendaagse erkentelijkheids- en herinneringsmedailles van de stad "Gent" en Emiel Poetoe (1885-1975) in Tijdschrift voor Numismatiek nr. 5 1977. Belangrijk artikel voor verzamelaars van medailles.

10. YANG 80/81 (januari 1978), Johan Daisne. Ter gelegenheid van de 65ste verjaardag van onze stadsgenoot schreven meer dan 40 literatoren een studie, een getuigenis of een gelezenheidsbijdrage. Medewerkers uit Engeland, USA, Frankrijk, Duitsland en de USSR vertolken de waardering in het buitenland voor het werk van de Gentenaar Johan Daisne. De opmerkelijkste bijdrage is echter van Johan Daisne zelf, nl. "Bonsecours", een fragment van 50 blz. uit de onuitgegeven roman *Prins van de Libanon* (1950). Al deze bijdragen samen maken van dit YANG-nummer een lijvig boek van 250 blz. Gezien alle facetten van het veelzijdig literair oeuvre van Johan Daisne erin worden behandeld, is YANG 80/81 een onmisbaar boek voor iedere Johan Daisne-lezer, maar evenzeer voor iedereen die belangstelling heeft voor de evolutie van de Vlaamse literatuur in de laatste 40 jaar.

De redactie is gelukkig en trots alle abonnees van YANG deze waardevolle uitgave als openingsnummer van de 14e jg. te kunnen aanbieden (Ook afzonderlijk verkrijgbaar : 200 fr.)

Postgiro : 000 0495732-62 Carlos De Vriese, Meulestedesteenweg 293 Gent. (Jaarabonnement : 400 fr.)

TE GENT

1. De tekst op de steen in de muur van de Schoolkaai en die herinnert aan het Spanjaardkasteel was volledig onleesbaar geworden. Onlangs werd deze steen opgefrist.

2. Op vrijdag 4 november werd in het museum Vander Haeghen,

Veldstraat het kabinet Victor Stuyvaert geopend. (Gent 1897-1976).
(zie De Gentenaar 2.11.1977 en Vooruit 4.11.1977)

3. Onlangs werd door het stadsbestuur van Gent de schilderij "La Fabrique de gaz de Roelandt à Gand" van de kunstenaar B. Neyt aangekocht.

4. Op 17 oktober 1977 overleed te Gent de mimekunstenaar M.A.J. Hoste. Leerling van Marcel Marceau richtte hij te Gent het Sabatini teater op. We hopen, dat het werk van Marcel Hoste zal worden voortgezet (zie De Gentenaar en Vooruit van 19.10.1977)

5. Dank zij Mgr. De Kesel werden de relieken van Sint-Bavo na elf eeuwen terug naar Gent gebracht. (De Gentenaar 1.10.1977)

6. Half november 1977 werden te Gent enkele vrouwelijke politie-agenten in dienst genomen.

VRAAG EN ANTWOORD

Vraag 79

De stad Gent telt honderden straatnamen, die herinneren aan personen. De redactie van G.T. wenst van af juli 1978 in elk nummer een korte bijdrage te publiceren in verband met deze straatnamen. We beschikken echter niet over al de nodige gegevens. Daarom vragen we de medewerking van al onze leden. Nu en dan zullen we enkele straatnamen publiceren. We vragen ons de volgende inlichtingen te verstrekken : geboorteplaats en -datum, beroep of ambt, plaats en datum van overlijden, betekenis, bibliografie. Zo mogelijk ook iets over de aanleg van de straat. Zonder de hulp van de leden zal het onmogelijk zijn al de straatnamen te behandelen. We rekenen dan ook op de medewerking van allen. Bij voorbaat onze hartelijke dank.

Eerste lijst

Bernheimlaan (Gentbrugge)

A. Biebuycklaan (Gentbrugge)

Alf. Bijnlaan (Drongen)

Ed. Blaesstraat (Ledeberg)

W. Blanckestraat (Ledeberg)

Ed. Blockstraat (Ledeberg)

Jan Blockstraat (Sint Amandsberg)

P.H. Bouckaertstraat (Gentbrugge)

Claeys-Bouaertlaan (Mariakerke)
Alfons Braeckmanlaan (Sint-Amandsberg)
Victor Braeckmanlaan (Sint-Amandsberg)

Vraag 80 van de heer G. Ervynck

In de alfabetische katalogo van de Universiteitsbibliotheek te Gent komen twee steekkaarten voor, nl.

- (1) HERVINCK Charel: Wonderbaer Historie-lied (8°), nr. 144 G 10,
- (2) zelfde auteur; Samenspraek tusschen den zanger en Pierlala (8°)
nr. 144 G 10¹.

Het bleek dat beide teksten sinds 1943 verdwenen zijn uit het fonds van de Bibliotheek. Mijn vraag is : Kan iemand mij de tekst van deze liederen bezorgen ? Waar vind ik biografische en andere gegevens over de auteur ?

AANVULLENDE LEDENLIJST

1207. Goeman J., Emiel Moysonlaan 145, 9000 Gent
1208. E.P. Geysen C., Savaanstraat 33, 9000 Gent
1209. Mw Wwe Lippens-Schaepelinck Ph. Dapperheidsstraat 7, 9000 Gent
1210. E.Z. De Puydt R., Zwijnaardsesteenweg 612, 9000 Gent
1211. Coppé A., rue Général Jacques 78 bte 101, 4920 Embourg
1212. De Regt J., J.-B. Davidstraat 28, 9000 Gent
1213. De Baets A., Klinkerlaan 23, 9230 Melle
1214. Feys G., Phoenixstraat 85, 9000 Gent
1215. Mw Collen-Janssens J., Oudenaardsesteenweg 28, 9000 Gent
1216. Vannieuwenhuysse H., Prinsenhof 55, 9000 Gent
1217. Mej. Van Renterghem L., Zilverhof I, 9000 Gent
1218. Van Mossevelde, Les Arcis 129 A, Vyle et-Tharoul
1219. Velleman A., Burg. Jozef Chalmetlaan 99, 9060 Zelzate
1220. Matthijs L., Kon. Albertlaan 7, 9130 Lochristi
1221. Mw Vanderroost-Thienpont M., Frère-Orbanlaan 152, 9000 Gent
1222. Berteloot R., Kon. Elisabethlaan 45, 9000 Gent
1223. Loyez R., Antwerpsesteenweg 416/7, 9110 Sint-Amandsberg
1224. De Witte G., Twee Dreven 64, 9830 Sint-Martens-Latem
1225. Mw Logie Chr., Vijfwindgatenstraat 19, 9000 Gent
1226. Cocriamont Ch., Drongensteenweg 214, 9000 Gent